

I. IGAZGATÓSÁGI JELENTÉS.

Az 1895. évben a magy. kir. Földtani Intézetet ért eseményekre tekintvén s mindenekelőtt a személyi ügyekre pillantván, megjegyzem, miként az 1895. évi állami költségvetésről szóló 1895. évi IV. t. cz. által az Intézet keretében egy negyedik segédgeológusi állás rendszeresített s erre Földmivelsügyi m. kir. miniszter úr Ö Nagyméltóságának 1895. szeptember hó 20-án kelt $\frac{61766}{IV.}$ sz. magas rendeletével dr. PÁLFY MÓR, a kolozsvári m. k. Ferencz-József tud. egy. ásvány-földtani intézetének tanársegéde neveztetett ki, a ki 1895. október hó 1-én tette le hivatalos esküjét s lépett az intézet kötelékébe.

TREITZ PÉTERnek még az 1893. év végén segédgeológgá való kinevezetése folytán megürülvén intézetünknel a geologiai-agronómiai felvételi osztályhoz tartozó *ősztondíjas* állás, erre Miniszter úr Ö Nagyméltóságának 1895. július hó 31-én kelt $\frac{46817}{VII/1-a.}$ sz. magas rendelete alapján ideiglenes minőségben, egyelőre egy évi időtartamra, HORUSITZKY HENRIK gazdasági segéd lett alkalmazva, a ki szolgálatát az intézetnél 1895. augusztus 12-én foglalta el.

Ugyancsak az 1895. évi IV. t.-cz.-el a pedologiai laboratórium részére egy *laboránsi állás* is rendszeresítettvén, erre a szabályszerű pályázat megnyitása után Miniszter Úr Ö Nagyméltóságának 1895. évi október hó 7-én kelt $\frac{65011}{IV/3.}$ sz. magas rendeletével KALATOVICS MIHÁLY neveztetett ki, ideiglenes minőségben, 500 frt évi fizetéssel, 120 frt lakpénz és 50 frt ruhailletménynyel, a ki ebbeli minőségében hivatalos esküjét 1895. október hó 9-én tette le, különben pedig már 1893. márczius hava óta szolgálja az intézetet.

Mint az érdekeltekre további örvendetes eseményt jelenthetem, miként az 1895. évi IV. t.-czikkel érvényre jutott állami költségvetéssel nyújtott fedezet alapján földmivelési m. k. Miniszter úr Ö Nagyméltósága 1895. május hó 31-én kelt $\frac{27137}{VII/1-a.}$ sz. magas rendeletével az intézet hivataloszlói közül BERNHAUSER MIHÁLYT a 400 frt évi fizetéssel javadalmazott fizetési fokozatba, GYÖRI JÓZSEFET pedig az évi 350 frt fizetéssel járó fokozatba léptette elé, a mint azután az 1895. július 8-án kelt $\frac{40628}{VII/1-a.}$ sz.

m. rendelettel úgy az utóbb nevezett két hivataloszolga, valamint SEDLYÁR ISTVÁN laboráns és FARKAS SÁNDOR hivataloszolga lakpénze évi 120 forintra emeltetett fel.

★

Az országos felvételek ügyére tekintvén, ezeket illetőleg a hegyvidéki felvételeknél a Földmivvelésügyi m. k. Miniszter Úr Ö Nagyméltóságának $\frac{32645}{VII/1-a.}$ sz. magas rendeletével jóváhagyott tervezet volt irányadó, a geologiai-agronómiai működésnek pedig a $\frac{17084}{VII/1-a.-1895.}$ sz. magas rendelettel elfogadott terv adott irányt.

A hegyvidéki országos felvételeknél a még korábban egybeállított három felvételi osztály működött.

Ezek közül az *első felvételi osztály* tagja, dr. POSEWITZ TIVADAR m. k. segédgeológus, Máramarosmegyében volt elfoglalva a $\frac{13. oszt.}{XXIX. rov.}$ DK és ÉK lapok területén.

Kelet felé, még pedig *Körtvélyes* és *Teresel-patak* táján, régebb felvételeihez csatlakozván, a lefolyt évben nyugati irányban a *Talabor* folyó völgyéig jutott. Dél felé a *Tisza* jobb partja éretett el, észak felé ellenben *Uglya* községe és a *Luzsanszka-patak* völgyében levő *Széles-Lonka* jelölik a bejárt terület határát.

Dr. POSEWITZ TIVADAR felvételei alkalmával, pénzügyminiszter Úr Ö Nagyméltóságának óhajához képest, tüzetesen megvizsgálta a *Felső-Nereznicza* közelében jelentkező petroleum-nyomokat is, de az ez irányban a Pénzügyminiszter Úr Ö Nagyméltósága elé terjesztett jelentése az előjöveteinek fontosságát nem tulajdonít.

A második felvételi osztály a *Fekete-Körös* mellékén dolgozott.

Ezen belül az osztályvezető, dr. PETHŐ GYULA m. k. főgeológus, a $\frac{19. zóna}{XXVI. rov.}$ DNy és ÉNy eredeti felvételi lapokon működött. Dél felé szoros kapcsolatban korábbi felvételeivel, most onnan észak felé haladt. Nyugati, északi és keleti irányban a lapszélék érettek el s így észak felé csatlakozás létesítettett a *Fekete-Köröstől* északra levő felvett területtel.

A dr. PETHŐ GYULA működési területe Biharmegyéhez tartozik s *Barakony*, *Bélfenyér*, *Karaszó*, *Szakács* és *Mocsirta* helységek fekvése által van közelebből megjelölve. Dr. PETHŐ GYULÁT felvételeinél, mint önkéntes CZÁRÁN GYULA menyházai földbirtokos kísérte, hogy föld- és közettani ismereteit gyakorlati tapasztalatokkal bővítse.

Ez osztály második tagja, dr. SZONTAGH TAMÁS m. kir. osztálygeológus volt, a ki egyéb, nevezetesen hidrológiai kérdések által való elfoglaltsága mellett fenmaradó idejét ugyancsak a felvételeknek szentelé. Ez a *Fekete-Körös* északi mellékvidékén térképezett a $\frac{18. zóna}{XXVI. rov.}$ DK és DNy eredeti felvételi lapok ábrálta vidéken.

Kelet felé régebb felvételeihez kötvén, ez alkalommal a nevezettek keletiebb lapján, a *Hódos pataktól* kezdve nyugat felé a lap széléig jutott; észak felé szintén a lap széle éretett el, dél felé pedig maga a Fekete-Körös jelöli a bejárt terület határát. Azután áttérvén a nyugat felé szomszédos, említett lapra, ott *Tenke* és *Vasand* éretett el. Ezen is északra a lapszél, délre pedig a Fekete-Körös jelöli a térképezett vidék határát. Dr. SZONTAGH TAMÁS felvételi területe Biharmegyéhez tartozik és a fentmondott *Tenke*, *Vasand* és *Forrószeg* által rögzítettik.

A harmadik felvételi osztály személyzete közül az osztályvezető, TELEGGDI ROTH LAJOS főbányatanácsos és főgeolog, a lefolyt nyáron befejezte felvételeit Krassó-Szörénymegyében. Mult évi működése a $\frac{25. \text{zóna}}{XX. \text{rov.}}$ ÉNy (1 : 25,000) jelű lapon belül *Fercenzfalva*, *Wolfsberg* és *Weidenthal* helységek vidékére esik, hol nyugati és déli irányban megtörtént a csatlakozás korábbi felvételeihez. Észak felé, a lap széle mentén, HALAVÁTS GYULA oszt. geol. felvételi területe éretett el, keleti irányban pedig a bejárt vidék dr. SCHAFARZIK FERENCZ és ADDA KÁLMÁN intézeti tagok mult évi munkaterületéhez csatlakozik.

Keletre az osztályvezetőtől, mindenekelőtt dr. SCHAFARZIK FERENCZ m. kir. osztálygeolog folytatta krassó-szörénymegyei felvételeit a $\frac{25. \text{zóna}}{XXVI. \text{rov.}}$ ÉK, nemkülönben $\frac{25. \text{zóna}}{XXVII. \text{rov.}}$ ÉNy és ÉK (1 : 25,000) lapokon. Az utóbb mondott két térképen dél felé kapcsolatosan megelőző évi felvételeivel, az ez alkalommal térképezett terület határát kelet felé a *Kure recse*, *Jezero* és *Sinkului* jelöli, észak felé pedig a *Sinkului*, *Fulgo*, *Pojana in alta*, *Petrosza* és *Grohetu*. Nyugat felé a lap széle éretett el s ott a *Zsurov* jelöl határt.

A nyugat felé fekvő $\frac{25. \text{zóna}}{XXVI. \text{rov.}}$ lapon bejáratott a *Szadova*, *Örményes* és *Teregova* közötti *Temes-kulcs*, ettől nyugatra pedig térképeztetett azon terület, melyet nyugati irányban a *Magura* és a Temes ottani részének délkeleti irányban Teregováig érő szakasza határol; észak felé a szóban forgó lap széle éretett el.

A felvett terület Krassó-Szörénymegyéhez tartozik, ezen belül a főbb községek pedig *Teregova*, *Ruszka* és *Fönyes*.

Ez osztályon belül működött továbbá ADDA KÁLMÁN m. k. segédgeol. is, a kinek lefolyt nyári munkaterülete különben két, egymástól elkülönített vidékre esett.

Legelőször Krassó-Szörénymegyében dolgozott, a $\frac{25. \text{zóna}}{XXVI. \text{rov.}}$ DK és ÉK lapokon, hol *Verendin* községe és az ettől nyugatra emelkedő, már mult évi jelentésben említett *Tarnicza* táján tavalyi felvételeihez kötvén, jelenleg északi irányban a *Bradu Mosuluig* hatolt fel, nyugati irányban pedig az ebből kiinduló és dél felé a *Kraku Brunisoriloron* át a *Tarniczához* csatlakozó gerincez képezte a határt.

Északkelet felé a *Bradu-Mosului*ról délkeleti irányban *Teregováig*

leereszkedő gerincez határolja a térképezett területet, kelet felé pedig az Magyar Államvasútnak *Teregova—Porta-Orientalis* közötti szakasza éretett el.

A geologiailag felvett vidék nyugati és északi irányban TELEGDÍ ROTH LAJOS főgeológus fentmondott felvételeihez, északkelet és kelet felé ellenben dr. SCHAFARZIK FERENCZ munkaterületével kapcsolatos és *Mehádika, Verendin, Lunkavicza*, nemkülönb *Teregova* községek határaitra terjeszkedik ki.

Augusztus közepén *Temesmegyébe* térvén át, ott kapcsolatosan a Marosmenti régebbi intézeti felvételekkel, a ^{22. zóna} _{XXV. rov.} ÉK eredeti felvételi lap nyugati részén működött, névleg *Kövesd* és *Hódos* környékén. E lapon észak felé *Komjáthig* és a *Répás völgy* mentén a lap széléig hatolt fel; nyugati és déli irányban a lap széle, kelet felé pedig alsóbb részében, t. i. a lapszélről *Kizdiáig*, a *Kizdia völgy*, azután pedig tovább északra *Kizdia délvonala* adja meg a bejárt terület határát.

Az osztály negyedik tagja, HALAVÁTS GYULA osztálygeológus, a ^{23. oszt.} _{XXV. rov.} ÉK, ÉNy, DK és DNy, továbbá a ^{23. oszt.} _{XXVI. rov.} ÉNy, DNy és kisebb mérvben DK lapokon dolgozott. Dél felé szoros összefüggésben régebbi felvételeivel, most északi irányban haladt. A térképezett területet kelet és északi irányban *Priszákától Ujlakig* a *Temes-folyó* környezi, innen déli irányban *Ujlaktól Vermesig* a *Poganis-patak* szabja meg a határt.

A felvett területet a nevezettekén kívül még *Magyar-Szások, Daruvár* és *Vecseháza* fekvése is jelöli és *Krassó-Szörény-*, nemkülönb *Temesmegyéhez* tartozik.

A bányafőgeológus GESELL SÁNDOR m. k. főbányatanácsos működésére térvén át, jelenthetem, hogy ez folytatta bányageológiai felvételeit az Erdélyi Érczhegységben, *Zalatnától* északnyugati irányban, még pedig a ^{15. oszt.} _{V. rov.} Ny, ^{15. oszt.} _{IV. rov.} Ny, ^{16. oszt.} _{V. rov.} Ny és ^{16. oszt.} _{IV. rov.} Ny (1 : 28,800) lapok kisebb-nagyobb részein.

Dél felé *Zalatna* és *Trimpocele* helységek szabják meg a bejárt terület határát, nyugat felé a *Grohas-mare* és *Vurvu-Rosiori*, észak felé pedig a ^{15. oszt.} _{V. és IV. rov.} Ny lapokon a *Gyalu-Botesd* és *Gyalu-Grosa* éretett el, kelet felé végre *Zalatna délvonala* szolgál határral.

E területen tanulmányai főtárgyát a régóta ismert *dumbravai* és *babojai* higanyércz-bányászat képezte.

Fentebbi működését megelőzőleg a nagy-szebeni br. *Bruckenthal*-féle múzeum könyvtárában levő, az erdélyrészi Érczhegység bányászatát illető irodalmat kutatta át, *Zalatnán* pedig ugyane czélből a m. k. bányakapitánysági levéltárt.

Személyemet illetőleg jelenthetem, hogy Pénzügyminiszter Úr Ó Nagyméltósága kívánságához képezt mindenekelőtt még június havában

Máramarosmegyébe, Szacsalra utaztam oly czélból, hogy az ott petroleumra foganatosítandó kutatási mélyfúrás helyét, tekintettel a vállalkozó zárt kutatmányaira, kijelöljem.

Azután felkerestem az első felvételi osztály tagját a működési területen; vele együtt megtekintvén a felső-nerezniczai petroleum-előjövetelt felvételi területében.

Július elején a zólyombrezói m. kir. vasgyári hivatal megkeresésére a breznóbányai kutatási furás körül felmerült kérdések tisztázására a helyszíne utaztam, megadván az utbaigazító felvilágosítást.

Egy második időpontban Temesmegyében ellenőriztem a felvételi működést, ekkor az ott dolgozó geologus szíves kalauzolása mellett a híres radmanesti lelőhelyet is felkeresvén, mely alkalommal ott kövület-gyűjtéseket is foganatosítottunk gyűjteményeink számára.

Még később, t. i. október havában, ugyancsak a zólyom-brezói állami vasgyári hivatal kívánságára Zólyommegyébe utaztam, kijelölendő a breznóbányai szénkutatások érdekében lemélyeszteni szándékolt második furási pontot is.

A fentebbieken kívül reambulációra került a lefolyt év nyarán az intézet megbízásából dr. KOCH ANTAL részéről a $\frac{15. \text{ zóna}}{XXIX. \text{ rov.}}$ jelű vezérkari lap ábrálta terület déliebb része, melynek felvételét még annak idején dr. HORMANN KÁROLY foganatosította, mely lap akkorában azonban az e vidékbeli speciális térkép hiányában még kiadható nem volt. E hiányon most már segítve lévén, ezen, Nagybánya és környékét felölelő térképnek legközelebbre várható kiadása nehézségkebe immár nem ütközik.

A katonai földrajzi intézetnek a régebb, kisebb méretű térképeiről az újabb, nagyobb méretűek kiadására való áttérése, nemkülönben a Budapest fő- és székváros rohamos fejlődése következtében ennek környékén keletkezett újabb feltárások itt is szükségessé tették a különben már második kiadásban is elfogyott Budapest környékét illető geologiai térképnek az új, 1:75,000 méretben való kiadása előtt a reambuláció keresztülvitelét s az eltérő keret következtében egyes kis részek új felvételét, mint erre már megelőző évi jelentésemben figyelmeztettem. Ez utóbbi munka az intézet két tagja, HALAVÁTS GYULA és dr. SCHAFARZIK FERENCZ osztálygeologusok által a Budapest környékét ábrázoló $\frac{15. \text{ zóna}}{XX. \text{ rov.}}$ és $\frac{16. \text{ zóna}}{XX. \text{ rov.}}$ specz. lapok területén immár megtörtént.

A hegyvidéki felvételek utján a lefolyt évben részletesen térképezett terület nagysága $45 \cdot 50 \square \text{ mf.} = 2618 \cdot 38 \square \text{ K}_m$, a mihez járul még a bányafőgeologus által felvett $1 \cdot 44 \square \text{ mf.} = 82 \cdot 87 \square \text{ K}_m$.

A *geologiai-agronómiai* felvételekhez fordulván, az ezekre hivatott intézeti közegek közül PALLINI INKEY BÉLA főgeologus a lefolyt évben folytatta a részletes felvételt a $\frac{20. \text{ zóna}}{XXIV. \text{ rov.}}$ ÉNy jelű lapon. Ez alkalom-

mal a *mezőhegyesi* m. k. ménésbirtoknak északi részét vette fel és innen azután tovább észak és északkelet felé *Mező-Kovácsháza*, *Kúnyágota* és *Megyes-Bodzás* községek határáig terjedt ki működése.

Az általa részletesen felvett terület $4\cdot64 \square \text{mf.} = 267 \square \mathcal{K}/_m$.

Ezenkívül átnézetesen felvette a $\frac{20. \text{ zóna}}{\text{XXIII. rov.}}$ speciális lap nyugati felét, ott tehát $9\cdot29 \square \text{mf.} = 534\cdot62 \square \mathcal{K}/_m$ területet, *Hódmező-Vásárhely*, *Földedák* és *Makó* (részben Lele) határaitra terjesztvén ki működését, egészben Csanád-, Csongrád- és Aradmegyékben dolgozván.

A nyár egy részét a nevezett főgeologus továbbá nagyobb utazásokra használta fel, hogy az ezredéves országos kiállításon bemutatni tervezett talajgyűjtemény számára anyagot gyűjtsön. E közben *Miskolcz*, *Szerencs*, *Tokaj*, *Sátoralja-Ujhely* és *Beregszász* vidékén fordult meg, később pedig a királyhágón-túli országrész különböző részeit utazta be ugyancsak mintagyűjtés és tanulmányozás céljából.

Ez osztály második tagja, TREITZ PÉTER segédgeologus a lefolyt nyáron a $\frac{20. \text{ zóna}}{\text{XXI. rov.}}$ DNY eredeti felvételi lapon végezte a részletes felvételt, tehát *Kis-Szállás* és *Jankovác* tágabb értelemben vett vidékén, Bács-Bodrogvármegyében, $4\cdot64 \square \text{mf.} = 267 \square \mathcal{K}/_m$ területen.

Ezután még átnézetesen felvette a $\frac{20. \text{ zóna}}{\text{XXI. rov.}}$ (Kis-Kun-Halas) speciális lap még többi fenmaradt részét, nemkülönben ugyancsak átnézetesen a nyugat felé szomszédos $\frac{20. \text{ zóna}}{\text{XX. rov.}}$ (Hajós) spec. lapnak a Duna balpartján elterülő részét egészben átnézetesen, tehát $30\cdot18 \square \text{mf.} = 1736\cdot76 \square \mathcal{K}/_m$ területet.

TREITZ PÉTER ezek szerint részben Bács-Bodrog, részben pedig Pest-Pilis-Solt-Kis-Kun vármegye területén működött.

Szeptember havában TREITZ PÉTER, kérésére, négy heti szabadságban részesült, a mennyiben ez időt a hazai székestalajok további tanulmányozására kívánta fordítani.

HORUSITZKY HENRIK, az intézethez kinevezett ösztöndíjas, kezdetben rövidebb időközön át PALLINI INKEY BÉLA és TREITZ PÉTER oldala mellett ismerkedett meg a geológiai-agronómiai felvételnél divó eljárással; később pedig dr. SZONTAGH TAMÁS osztálygeolog vezetése mellett résztvett az országos részletes felvételekben az utóbbi működési területén.

A mult évben *geológiai-agronómiai* irányban részletesen felvett terület nagysága $9\cdot28 \square \text{mf.} = 534 \square \mathcal{K}/_m$; átnézetesen pedig felvétetett: $39\cdot47 \square \text{mf.} = 2271\cdot38 \square \mathcal{K}/_m$.

A hazai székestalajokon a *geológiai-agronómiai* felvételi osztály két tagja által foganatosított javítási kísérletekről még a megelőző évi jelentésben szóltam s ez alkalommal INKEY BÉLA és TREITZ PÉTER beérkezett jelentése alapján még a következő közölhető.

Az egyik kísérletezési telep, mely Szeged város határában a *dorozs-*

mai és szatymazi állomások között szemeltetett ki, a magyar államvasút vonala mellett, több kedvezőtlen körülmény következtében kevésbé vált be s így fel is hagyatott.

Kedvezőbb siker éretett el azonban P. INKEY BÉLA jelentése szerint a második kísérleti helyen, mely WENCKHEIM FRIGYES gróf Ö Méltósága ó-kígyósi uradalmában, a hasonló vasúti megállóhely közelében székes legelőterületen van, hol egy holdnyi terület lett a kísérletezés céljából a legelőből kihasítva, körülkerítve, 1893 őszével felszántva és 1894 tavaszán különféle magvakkal bevetve.

Az e területen alkalmazott gipszezés hatása, daczára a mostoha időjárás okozta silány eredménynek, a beérkezett jelentés szerint feltűnő volt, a mennyiben a gipszezett parcellák növényzete sokkal dúsabb volt, mint a gipszezetleneké. A gipszszel kezelt földrészek sokkal porhanyóbb minőséget mutattak, mint azelőtt.

INKEY BÉLA^o jelentése végre oda nyilatkozik, miként már az eddig elért eredmények alapján kimondható, hogy a gipszezésnek széktalajjavító képessége mai nap már nálunk is épúgy, mint Észak-Amerikában, ténynek vehető s a megejtett kísérlet a nagy közönség tudomására kerülvén, az önkéntes kísérletezők száma mindjobban szaporodik és a gipsztrágyázás az Alföld székesterületén mindjobban terjed.

Végül még csak megjegyzem, hogy a székestalajok javítása érdekében folytatandó kísérletek további vezetése a dolog természeténél fogva Miniszter Úr Ö Nagyméltóságának $\frac{5439}{VII/1-a. 1895.}$ sz. magas rendeletével a magyar-óvári növénytermelési kísérleti állomásra bízott, a *geológiai-agronómiai* felvételi osztály azonban ezentúl is hivatva leendő az e kísérletek körül felmerülő geológiai kérdések megoldására, az ezekkel kapcsolatos vizsgálatok fogantatására és a szakjába vágó vélemények megadására.

*

A fent ecsetelt, egymagában elég kiterjedt tevékenység mellett ismét a *hidrológiai* kérdések azok, melyek számos esetben foglalkoztatták az intézetet.

Mindjárt első helyen nevezhetem itt a hazai ásvány- és gyógyvizek szakszerű megvédése fontos ügyét.

Mindenekelőtt bírálat alá vétetett *Körmöcz* sz. kir. és főbányaváros közönségének beadványa, melyben a tulajdonát képező *Stubnya fürdő* gyógyforrásaira kért védőterületet, a mint azóta ez ügyben a beszterczebányai m. k. bányakapitányság a helyszini tárgyalást is megtartotta, melynél az intézet keretéből dr. SZONTAGH TAMÁS szerepelt mint hatósági szakértő.

A budapesti *császárfürdői* gyógyforrások megvédése ügyében a helyszini tárgyalás az illetékes budapesti m. k. bányakapitányság által 1895 május 15-ére tüzetvén ki, a mondott kapitányság megkeresésére, mint hatósági geolog-szakértőt, az intézettől dr. SZONTAGH TAMÁS osztálygeologust küldöttem ki, a ki a kitűzött időpontban tisztségében el is járt. A védőterületi eljárás akkorában azonban befejezést nem nyerhetett s így felsőbb hatóságunk meghagyására egy későbbi időpontban ennek jelentés is tétetett a fentmondott helyszini tárgyalás alkalmával az érdekelték részéről kifejezett kívánalmakra. Az ez ügyben való folytatólagos tárgyalás 1895 december 16-ára tüzetett ki.

Immár másodízben került elbírálásra dr. ORMAY JÓZSEF koritniczai, PREISICH ZSIGMOND és SPITZ HENRIK besztercebányai lakosoknak a koritniczai fürdő ásványvizű forrásai részére védőterületet kérő beadványa.

Felsőbb hatóságunk meghagyására még a lefolyt év július havában hívtam fel dr. SCHAFARZIK FERENCZ osztálygeologust a kincstár tulajdonát képező abauj-tornamegyei *rank-herlányi fürdő* szénsavas vasas vizű artézi kút megvédése végett szükségelt szakértői vélemény elkészítésére, a mely 1895 december havában elkészülvén, nyomban hivatalból is elbíráltatott, a mint egyúttal ugyanily értelmű eljárásra utasított GESELL SÁNDOR főbányatanácsos és bányafőgeolog az alsó-fehérmegyei *vizaknai* gyógyfürdő forrásai és vizei megvédése érdekében s az utóbbi javaslata benyújtása után azonnal szintén szakszerű elbírálásra került.

Nyomban azután *Nagy-Küküllő* vármegye *Szent-Ágota* község sóskútjának megvédésére rendeltetvén el az előmunkálat, ezzel ugyancsak GESELL SÁNDOR főbányatanácsos bizatván meg, ebbeli kötelezettségének szeptember havában tett eleget s azóta a benyújtott védőterületi kérvény hivatalosan is elbíráltatott.

SCHÖNBORN-BUCHHEIM ERWIN gróf munkácsi és szent-miklósi uradalmának igazgatósága az uradalomhoz tartozó ásványforrások részére kért védőterületet. Ez iránti kérvényéhez dr. SCHAFARZIK FERENCZ magánszakértői javaslatát csatolván, mely a következőkre terjeszkedett ki: 1. az *olenyai*, 2. a *polenai*, 3. a *luhi Erzsébet* és a *bilaszoviczai Pannonia-Irma* savanyúvízforrásokra; 4. a *szolyvai* égvényes savanyúvíz és 5. a *hársfalvai Stefánia* savanyúvízforrásra, végre 6. a *szinyáki* kénes gyógyforrásra.

E szakvélemény felsőbb hatóságunk rendeletéhez képest felülbíraltatván, az erre vonatkozó hivatalos jelentésemet Miniszter Úr Ö Nagyméltóságához terjesztettem fel.

Jelenthetem továbbá, hogy az oraviczai m. k. bányakapitányságtól nyert értesítés szerint a SCHOTTOLA ERNŐ, budapesti lakos tulajdonát képező buziási fürdő gyógyforrásai megvédése ügyében az előbbeni a helyszini

tárgyalást 1895 szeptember hó 6-án tartotta meg, a mennyiben az e fürdő illetőleg a tulajdonos által benyújtott védőterület iránti kérvény a m. kir. Földtani Intézet által még 1895 február havában bíraltatott felül.

Budapest székesfőváros tanácsa a székesfőváros tulajdonát képező *Rudasfürdő* ásvány- és gyógyforrásaira kérte a védőterületi eljárást.

A Földtani Intézet a TELEGDY ROTH LAJOS, mint magánszakértő által elkészített védőterületi indítványt hivatalból felülbírálta, de most is csak abbéli véleményemnek adhatok kifejezést, hogy a budapesti thermális ásványvizű források megvédése, ezek genetikai és térbeli összefüggése folytán legezélimányosabban és legjobban egy közös, egyöntetűen készített védőterületi terv és eljárás útján történhetnék meg, a mi korántsem zárná ki azt, hogy az egyik, vagy másik, netalán indokolt külön szükséglet, a megfelelő figyelemben részesíttessék.

Véleményezésre került végre még TÜKÖRY ALAJOS daruvári földbirtokos beadványa is, melylyel az ottani gyógyforrások részére kért védőterületet.

A hidrologiai kérdések terén a közönséges *ivóvizekre* vonatkozók szintén többszörösen foglalkoztatták az intézetet s itt nevezetesen az *ártézi kutak* körüli kérdések lépnek előtérbe.

1895 folyamán a következő esetekben adatott szakvélemény:

I. Helyszíni szemle mellett:

1. *Besnyő* (Pest-Pilis-Solt-Kis-Kun m.) dr. HUSZÁR KÁLMÁN budapesti lakos kérésére ... vélem. dr. SZONTAGH TAMÁS.
2. *Kis-Kede* k. k. (Udvarhely megye) ... " dr. PÁLFY MÓR.
3. *Nagy-Kőrös* r. t. város (Pest-Pilis-Solt-Kis-Kun m.) ... " dr. SZONTAGH TAMÁS.
4. *Szeged* sz. kir. város tanácsa (Csongrád m.) a nagyobb csöbőségű második ártézi kút fúrása ügyében ... " HALAVÁTS GYULA.
5. *Újvidék* sz. kir. város (Bács-Bodrog megye) a létesíteni szándékolt vízvezeték ügyével kapcsolatosan ... " dr. SZONTAGH TAMÁS.

II. Helyszíni szemle nélkül:

1. *Berettyó-Újfalu* n. k. (Bihar m.) ... " HALAVÁTS GYULA.
2. *Bresztovác* n. k. (Torontál m.) ... " dr. SZONTAGH TAMÁS.
3. *Fürjes* (Zagaicza) k. k. (Temes m.) ... " HALAVÁTS GYULA.
4. *Izbistye* k. k. (Temes m.) ... " " "
5. *Német-Szent-Péter* n. k. (Temes m.) ... " " "
6. *Ó-Pécska* n. k. (Arad m.) ... " dr. SZONTAGH TAMÁS.

7. *Szabadszállás* n. k. (Pest-Pilis-Solt-Kis-Kun megye) az államvasutak által fúratni szándékolt ártézi kút ügyében kívánta-tott a vármegye alispánjától vélemény, vélem. dr. SZONTAGH TAMÁS.

A fentebbieken kívül azonban még egyéb irányú vízi ügyekben is eljárt az intézet.

Igy Belügyminiszter Úr Ö Nagyméltóságának felsőbb hatóságunkhoz intézett átirata alapján helyszíni vizsgálat foganatosított dr. SZONTAGH TAMÁS osztálygeolog által *Fekete-erdő* és *Arak* mosonmegyei községekben azon kérdés tisztázása végett, vajjon nem lehetne-e az ottani állóvizeket negatív ártézikutak útján lecsapolni, a mire azonban a kiküldött jelentése szerint kedvező kilátás nem nyílt.

Ugyancsak a fentmondott geologus az Államtitár Úr Ö Méltóságától kapott felhívás következtében az 1896. ezredéves országos kiállításához tartozó állatkiállítási terület vízzel való ellátását, nevezetesen a mostan rendelkezésre álló vízmennyiség szaporításának módozatát tanulmányozta a helyszínén, idevágólag jelentést terjesztvén fel.

Polonka nagyközség (Gömör megye) előljáráóságának egy létesítendő vízvezeték ügyében a m. kir. Belügyminiszter Úrhoz intézett folyamodványa s az utóbbinak e tárgyban Földművelésügyi m. kir. Miniszter Úrhoz intézett átirata következtében TELEGDI ROTH LAJOS bizatott meg a fennforgó kérdés tanulmányozásával, a ki ebbeli megbízatásának helyszíni vizsgálat alapján eleget is tett.

A fent elősorolt, a vízi ügyek terére valókkal azonban korántsem látjuk kimerítve az esetek sorozatát, melyekben az intézeti tagok a gyakorlati élet igényeinek segédkezet nyújtottak.

Igy felsőbb meghagyásra GESELL SÁNDOR bányafőgeolog a lipatómegyei *Német-Lipcsén* vizsgálta meg az ottani szénnyomokat, a mint megvizsgált *Rakovácson* (Szerém megyében) egy cementanyag előjövotelt és egy későbbi időpontban Kereskedelemügyi m. kir. Miniszter Úr meghagyása következtében résztvett a *Nagy-Bátony* község határában létesítendő állami kőbánya- és közüzótelep végett elrendelt ottani bejárásban.

HALAVÁTS GYULA osztálygeolog Bars vármegye alispánjának Miniszter Úr Ö Nagyméltóságához intézett beadványára egy aranyos-maróthi kút vizén mutatkozó petroleumnyomok ügyében foganatosított vizsgálatot a helyszínén, mely petroleumnyomok előfordulta azonban egy közeli petroleumraktárra volt visszavezethető.

TELEGDI ROTH LAJOS m. kir. főgeologus június hó első felében a «Bihar-Szilágyi olajipar-részvénytársaság» által *Zsibó* környékén meg-éjtendő petroleumkutató fúrások helyének kint a helyszínén való kijelö-

lése végett a zsidói Ozokerit telepre utazott, a mint azután Pénzügyminiszter Úr Ö Nagyméltóságának felhívására október hó végén ismét a zsidói kutatási fúráshoz utazott, hogy az időközben a Vörös-völgyben 300 méterig lehatolt kutató fúrást minden irányban szakszerűen megvizsgálja.

JÓZSEF Főherczeg Ő cs. és kir. Fensége központi jószágigazgatóságának kérésére a *pilis-csabai* és *martonvásári*, továbbá a *kis-jenői* és *gyapjui* uradalmak geologiai viszonyait röviden ecsetelő leírások bocsáttattak rendelkezésére a millennárius kiállítás alkalmából, még pedig az első kettőt illetőleg dr. SCHAFARZIK FERENCZ, az utóbbiakra vonatkozólag dr. PETHŐ GYULA intézeti tagok egybeállítására szerint.

A felsőbb hatóságunkhoz felterjesztett számos véleményes jelentés közül felemlitendőnek tartom az 1895 szeptember 2-án 407. intéz. számút, a mennyiben ebben alkalma volt az intézetnek hozzászólni egy oly eszméhez, mely a selmeczi bányászati- és erdészeti-akadémia tantervének módosítása ügyében egybehívott szűkebb körű szakbizottság tanácskozásai alkalmával ismét szóba került, t. i. fiatal bányászoknak a geológiában való további kiképztetése a m. kir. Földtani Intézetnél, a miről még az 1883-ik évre vonatkozó *Évi jelentés* 172—173-ik lapjain tettem említést s a minek megvalósítása a hazai bányászat fejlődésére bizonyára a legáldásosabb befolyást gyakorolná, habár nem titkolhatom, miként szükségesnek látszik előttem, hogy tekintettel a geologia és segédtudományainak roppant haladására és kifejlődésére, ezzel a legfőbb bányászati szakoktatásunk keretén belül is végre már számoljunk s a mineralogia, petrografia, paleontologia és geologia disciplináinak akadémiánkon továbbra is egy tanszékre való csoportosításával mielőbb felhagyjunk.

Midőn ezennel még felemlitem, hogy hivatalos meghagyásra TREITZ PÉTER segédgeológus április második felében SZTRIGA SÁNDOR tisztartónak kérvényére megvizsgálta a DESSEWFFY OTTÓ örökösei pestmegyei *gátéri* birtokán levő székes talajokat, hogy ezek javítása iránt útbaigazítást adjon, végre még csak röviden megjegyzem, hogy van még egyéb számos eset is, melyekben a m. kir. Földtani Intézet a hozzá intézett megkeresésekre felvilágosításokkal és útbaigazításokkal szolgált, melyeket azonban itt egyenkint felsorolni nem szükséges.

*

Midőn ezek után *gyűjteményeink* felé fordulok, nem tehetem ezt a hála érzete nélkül azon férfinak iránt, a ki mint legfőbb főnökünk, csakhamar felismerte ama kényes helyzetet, melybe a m. kir. Földtani Intézet meg nem felelő elhelyezése következtében jutott s belátván ennek káros következményeit, nem is késlett a baj gyökeres orvoslását kezébe venni.

Még 1895 április 29-én közölte velem adott alkalomból KRISZTINKOVICH EDE elnöki titkár, FESTETITS ANDOR gróf, akkorában Földművelésügyi m. kir. Miniszter úr Ő Nagyméltóságának abbeli elhatározását, hogy legfőbb főnökünk hajlandó a m. kir. Földtani Intézet elhelyezésére egy külön, célirányos épületet emeltetni, ha e tervnek keresztülvitelében egyéb tényezők által is támogatattik.

Tudományos intézeteink s köztük a m. kir. Földtani Intézet régi pártfogója, SEMSEI SEMSEY ANDOR úr Miniszter Úr Ő Nagyméltóságának fentmondott örvendetes szándékáról értesülvén, jelenlétemben 1895 április 30-án Ő Excellentiája előtt élő szóval, a következő napon pedig írásban is kijelenté, hogy az esetre, ha Miniszter Úr Ő Nagyméltósága a m. kir. Földtani Intézet célirányos elhelyezésére egy megfelelő, külön épületet emeltet, a maga részéről e célra 50,000 forintot ajánl fel.

Valóban fejedelmi ajánlat ez, melylyel nemes pártfogónk, a ki sok éven át körünkben működik s így jól ismeri az intézet végleges elhelyezése kérdésének nagy horderejét, ennek egész jövőjére, a hazai geológiai kutatások biztosítása és minél intenzívebbé tétele érdekében az erre kiválóan hivatott hazai intézetnek célirányos, végleges hajlékot óhajtott biztosítani.

Mi, mint legközvetlenebbül érintettek, csakis legmélyebb hálával emlékezhetünk meg SEMSEI SEMSEY ANDOR úr ez újabb nemes tettéről, a mint Miniszter Úr Ő Nagyméltósága külön köszönő levelet intézett hozzá.

Hosszú éveken át táplált, legforróbb óhajunk végtére való teljesülésére a fentebbi kedvező körülményekből új reményt meritvén, 1895. évi május hó 4-iki keltel 186. sz. alatt a m. kir. Földtani Intézet részéről egy beadványt intéztünk KAMERMAYER KÁROLY úr Ő Méltósága, mint Budapest fő- és székváros érdemdús polgármesteréhez, de egyúttal a fő- és székváros *Tekintetes Tanácsához*, melyben előadva a m. kir. Földtani Intézet és múzeuma kulturális jelentőségét, de jelenlegi mostoha elhelyezési viszonyait is, a nevezettek és a székesfőváros közönségét arra kértük, hogy a m. kir. Földtani Intézet részére emelendő épület céljaira ingyen telket adományozni méltóztassanak, még pedig tekintettel az Intézet jövő fejlődésére, 2000 □ ölnyi kiterjedéssel.

E beadványt egy, vezetésem alatt még dr. SCHAFARZIK FERENCZ és dr. SZONTAGH TAMÁS intézeti tagokból álló küldöttség polgármester úrnak távolléte következtében 1895 május 6-án GERLÓCZY KÁROLY alpolgármester úrnak nyújtotta át, egyúttal a Tekintetes Tanács több tagjánál kérésünk meleg támogatását is kérvén.

Minthogy időközben sikerült nekünk a székesfőváros tulajdonát képező telkek iránt is bővebb tájékozást szerezni, egy, még 1895 máj. 22-én kelt, KAMERMAYER KÁROLY polgármester úr Ő Méltósága kezeibe letett pót-

kérvényben a Földtani Intézet részére a Stefánia-út melletti víztorony közelében levő, a főváros tulajdonát képező telekből kértük a szükségelt területet, a mennyiben ez egy élénken látogatott, fejlődésben levő ponton fekszik, egy főközlekedési ág tőzsomszédságában s így leginkább várható, hogy a létesítendő új múzeum ott czéljának teljesen meg fog felelni.

Legfőbb főnökünk, FESZTETITS ANDOR gróf, Földmivelésügyi m. kir. Miniszter Úr Ö Nagyméltósága, az Intézet e kérelmét külön leiratban a maga részéről is melegen ajánlá a székesfővárosnak.

Nem akarom itt külön követni az egyes bizottsági tanácskozásokat, melyeken kérésünk keresztülment s a hol ez különböző formában, de minden oldalról hathatósan támogattatott s így maga a székesfőváros Tekintetes Tanácsa részéről is és csak röviden felemlitem, hogy a székesfőváros telekadó bizottsága MÁRKUS JÓZSEF alpolgármester úr Ö Nagysága vezetése mellett 1895 október hó 23-án az intézet jelenlegi helyiségeit behatóan megtekintette, ennek ebbeli szükségleteiről tájékozást szerzendő s hogy a fentebb említett bizottsági tanácskozásokban kedvezően előkészített ügyünk végre az 1895. évi november 6-ki közgyűlésen HABERHAUER JÁNOS tanácsnok úrnak az egész kérdést szépen megvilágító előadásával és a székesfőváros Tekintetes Tanácsa pártoló indítványával döntés végett a közgyűlés elé terjesztetett.

Ily egyértelmű meleg pártfogás mellett valóban már akkorában reményeltük ügyünk győzelmét. De a sors másképen döntött, a mennyiben daczára a meleg támogatásnak, melyben az előterjesztés több felszólaló, így nevezetesen dr. HAVASS REZSŐ, MÁTYUS ARISZTID fővárosi bizottsági tag urak által részesült, a közgyűlés dr. GÖÖZ JÓZSEF és SCHEICH KÁROLY bizottsági tag urak felszólalásai következtében a kérésünk feletti döntést elhalasztotta s az egész kérdésnek abbéli irányban való mérlegelésére, vajjon a m. kir. Földtani Intézet részére kért ingyen telek, a Stefánia-út melletti hely helyett, dr. GÖÖZ JÓZSEF bizottsági tag úr indítványa értelmében nem inkább a Duna jobbparti, úgynevezett *Klemm*-féle telken jelöltessék ki, a bizottságokhoz ismét visszaküldötte.

A fordulat, mely így, az oly kedvező körülmények közt megindult ügyünk elintézésében, legalább reánk nézve váratlanul, beállt, nemcsak geologusaink körében idézett mély lehangoltságot elé, de különösen maga SEMSEI SEMSEY ANDOR sem birt az új eszmével megbarátkozni s így indítatva érezte magát az új eszmével szemben véleményének «*A Földtani Intézet új múzeuma*» czimmal az «*Egyetértés*» 1895. évi november 12-iki számában kifejezést adni, a mint ugyancsak az intézet elhelyezése érdekében felszólalt régi pártfogónk az «*Egyetértés*» még 1895. évi október 29-ki számában is «*A Földtani Intézet*» czimű czikkben, midőn akkorában a fő- és székváros telekadó bizottsága csak fél áron, az az négyszögölenként

25 frtjával volt hajlandó a Stefánia-út mellett kért telket az intézet részére átengedni.

Az események, a mint ezután fejlődtek, kevés reményt nyújtottak arra, hogy az intézet a Stefánia-úton kérelmezett telket megkapja, mert a hirlapokban időnként megjelent közleményekből bár oda értesültünk, hogy a telekadó bizottság újabban is a Stefánia-út melletti telek adományozását hozta javaslatba, de evvel szemben a pénzügyi bizottság és maga a székesfővárosi tanács, első véleményezésétől eltérőleg, újabban szintén a budai Klemm-féle telek adományozása mellett foglalt állást.

E körülmény indította SEMSEI SEMSEY ANDORT arra, hogy 1896 január 4-iki kelettel, nyílt levelet intézett Budapest székesfőváros Törvényhatósági Bizottsága r. tagjaihoz.

Ebben világosan kifejti, miért kéretett a Földtani Intézet elhelyezése a *Stefánia-út* melletti telek s újra kiemeli, miért nem alkalmas a Duna jobbparti Klemm-féle régi téglavető telke az intézet épületének elhelyezésére. Nyílt levele végén SEMSEI SEMSEY ANDOR arra kéri a törvényhatósági bizottsági tagokat, hogy nemcsak a m. kir. Földtani Intézet, de a nagy közönség igaz és jól megfontolt érdekében is oda hatni méltóztassanak: *miszerint a székesfőváros nagyfentosságú döntése a Földtani Intézet kérésének javára, azaz a «Stefánia-úti» telek mellett történjék.*

Igy került a telekügy az 1896 márczius 4-iki közgyűlés foruma elé. Sajnos, de ekkor kérésünkkel megbuktunk.

A «Nemzet» XV. évfolyamának 4862. (64). 1896. évi márczius 5-iki számában ide vonatkozólag a következő található, a mit Intézetünk történelme érdekében itt felemlíteni kívánok, mert magam a közgyűlés lefolyásáról mint szemtanu nem irhatok, minthogy ugyanakkor Földművelésügyi m. kir. Miniszter Úr megbízása következtében dr. SZONTAGH TAMÁS osztálygeologussal a Császárfürdő forrásai elapadása ügyében ott bizottsági vizsgálattal és tárgyalással valánk elfoglalva.

Az idézett hirlap az 1896 márczius 4-iki közgyűlésről egyebek mellett a következőt közlé:

«A m. kir. Földtani Intézet igazgatósága a földtani múzeum számára 2000 négyszögölnyi városi területet kért használatra. Ezt a területet a tanács első ízben a Stefánia-út mentén jelölte ki; utóbb azonban az ügy ismét visszakerült a bizottságokhoz s a pénzügyi bizottság erre a célra a budai Klemm-féle telket jelölte ki s most a tanács is ezt javasolja a közgyűlés előtt. HAVASS REZSŐ dr. a Klemm-féle telket teljesen alkalmatlannak tartja erre a célra s kéri, hogy a tanács előbbi javaslatához képest, a Stefánia-úti területet engedjék át. Dr. GÖÖZ JÓZSEF a Klemm-féle telek átadása mellett szólalt föl. NAGY DEZSŐ műegyetemi tanár ellenben HAVASS indítványához járult. PALOTAI REZSŐ, dr. CSORBA FERENCZ és TOLDY JÓZSEF

tiszti főügyész fölszólalása után a közgyűlés a tanács javaslatát fogadta el, 93 szóval 80 ellen.»

Igy nyert tehát egyelőre befejezést a hosszan vajudó ügy.

Köszönettel kell ugyan mindenekelőtt elismernünk azt, miként a székesfőváros törvényhatósági bizottsága összes forumain át elismerte annak fontosságát és szükségét, hogy a m. kir. Földtani Intézetnek állandó, célirányos elhelyezésére telek adományozása útján támogatás nyújtásék, csak az intézet épülete részére kijelölendő hely iránt merültek fel nézeteltérések.

Midőn így tehát kérésünk csak részben teljesült, mert kaptunk bár telket, de ott, hol soha nem kértük, ez utóbbi körülmény nem menthet fel bennünket attól, hogy mély köszönetünket fejezzük ki a székesfőváros 'Tekintetes Törvényhatósági Bizottságának kegyes adományaért, melyet ezennel tolmácsolni bátorkodom, de fogadják mély hálánkat különösen azon urak is, a kik kérésünket teljes értelmében melegen támogatni kegyeskedtek.

A székesfőváros közgyűlésének imént említett döntő elhatározása idejében a Földmivvelésügyi m. kir. Minisztérium s így intézetünk is, már dr. DARÁNYI IGNÁCZ földmivvelésügyi magy. kir. miniszter úr ő Nagyméltósága vezetése alatt állott.

Ő Nagyméltósága tárczája átvételével azonnal kiterjesztvén atyai gondoskodását a m. kir. Földtani Intézet végleges elhelyezésének ügyére is s meggyőződév a székesfővárostól a m. kir. Földtani Intézet végleges elhelyezésére felajánlott Klemm-féle Duna jobbparti teleknek e célra nem ajánlatos voltáról és számítva SEMSEI SEMSEY ANDOR fentebb érintett, az intézet elhelyezésére vonatkozó óhajával is, a Klemm-féle teleknek az intézet céljára való igénybevételét a maga részéről sem tartotta kívánatosnak.

Támogatván egyúttal Kereskedelemügyi m. kir. Miniszter Úr Ő Nagyméltóságának szándékát, a ki a Klemm-féle telekből a m. kir. Statisztikai Hivatal állandó elhelyezésére kívánt egy nagyobb területet megvenni s ezt Földmivvelésügyi m. kir. Miniszter Úr Ő Nagyméltósága már tekintettel a statisztikai hivatal nagy hivatalnok testületére, egyenesen és inkább a székesfőváros fejlődése érdekében tartván, legfőbb főnökünk még 1896 márczius 27-én 22172. sz. alatt legmelegebben ajánlotta a székesfőváros közönségének Kereskedelemügyi m. kir. Miniszter Úr Ő Nagyméltóságának a Klemm-féle telek egy része megvételére irányuló fentebbi ajánlatát, de egyúttal a székesfőváros közönségétől a m. kir. Földtani Intézet állandó elhelyezésére a Stefánia-út melletti telket is kérte.

Ügyünknek Miniszter Úr Ő Nagyméltósága részéről történt kegyes pártfogása csakhamar erősen érezteté hatását.

A pénzügyi bizottság 1896 április 14-én tartott ülésében tárgyalta Földmívelési Miniszter Úrnak fentebb jelzett leiratát s úgy ez, mint megelőzőleg a telekadó bizottság is a Miniszter Úr leirata értelmében határozott, a mihez a székesfőváros tanácsa is hozzájárult.

Igy előkészítve a Földtani Intézet telekügye 1896 április 15-én ismét a székesfőváros közgyűlése elé került s ekkor a Földtani Intézet által még annak idején a Stefania-úton kért telek a pénzügyi, gazdasági bizottmány és a tanácsnak ez ügyben újabban előterjesztett egyértelmű és kellően indokolt javaslata alapján az intézet végleges elhelyezésére egyhangúlag átengedtetett.

A legmélyebb hálával tartozunk mi ezért a székesfőváros törvényhatósági bizottsága összes tagjainak, de örökké háládatlanság volna ez alkalommal megfeledezni legfőbb főnökünk, dr. DARÁNYI IGNÁCZ Földmívelésügyi m. kir. Miniszter Úr Ő Nagyméltósága becses személyéről, a ki erős, pártfogó kezének köszönhetjük mindenekelőtt az ügyünkben végre mégis beállt kedvező megoldást. Legyen szabad az intézet összes tagjai iránta érzett mély hálájának e helyt is kifejezést adni.

A magy. kir. Földtani Intézet gyűjteményei a lefolyt évben is gyarapodtak.

Mindenekelőtt ezek *zoopaleontologiai* részéről szólva, ezt a következő urak gazdagították ajándékokkal:

Dr. BORHY LÁSZLÓ földbirtokos Gyöngyösön, HALAVÁTS GYULA útján, hevesmegyei istenmezei kútjából való *mammuth*-foggal; DEÁK JÁNOS tanító Borszáken, dr. STAUB MÓRICZ útján, az ottani Kerekszékről való három fosszil *equus*-foggal; FUCHS ARMIN Rákoskeresztúron, GESELL SÁNDOR útján, az ottani kavicsokból való *Mastodon arvernesis* fogtöredékekkel; GABNAY FERENCZ Német-Gladnán, a krassó-szörénymegyei rumunyesi csepögő-barlangból való, nem igen régi *juh*, vagy *kecske* csontmaradványokkal; PEJCSIK IMRE jegyző Tisza-Nagy-Réven, onnan való *mammuth* foggal; SEMSEI SEMSEY ANDOR Budapesten, Eger város belterületén, MITITZKY PÁL úr kertjében homok-kavics lerakásból kiásott, *mammuth*-agyartöredékekkel és két zápfoggal, nemkülönben TÓTH MÓR szolnoki ügyvéd-től megszerzett *Rhinoc. tich.* koponyával és *Elephas primig.* állkapocscsal; dr. SCHAFARZIK FERENCZ osztálygeol. Jákó vidéki (Veszprém megye) hippuritekkal; dr. SZONTAGH TAMÁS osztálygeológus Budapesten, az 1894. évi külföldi útja alkalmával részben dr. EBERHARD FRAASTÓL kapott, részben gyűjtött württembergi, *jurabeli* kövületekkel; TARICZKY ENDRE tiszafüredi lelkész, SEMSEI SEMSEY ANDOR ajándékaként, ottani bos, rhinoceros és cervus csontmaradványokkal.

A *fitopaleontologiai* gyűjteményt dr. SCHAFARZIK FERENCZ osztály-

geolog gazdagítá Nagy-Kovácsi község belterületén, az Anna-kápolna utcájában, a kápolnával szemközt ó-harmadkori rétegekben talált kövesült fatörzsszel.

Bánya-geologiai gyűjteményünket a következő urak gazdagították :

BITTSÁNSZKY EDE miniszteri tanácsos és bányaigazgató Nagybányán, a veresvizi kir. bányamű II. Calasanti telér Svaiczter-szintje délnyugoti vájatvégből való, 3 drb aranyérczczel; HÜTL L. JÓZSEF miniszteri tanácsos Selmezbányán, az ottani Grüner-telérből való dúsérczekkel; JANKU JUON bucsum-pojeni gör. kel. lelkész, GESELL SÁNDOR útján, ismét a botesi *Jakab-Anna* aranybányából való aranyelőjövettel; KONDOR SÁNDOR m. kir. bányatiszt Rézbányán, dr. PETHŐ GY. útján, ottani *aurichalcittel*; MARIJON HENRIE bányaigazgató Zalatnán, GESELL SÁNDOR útján, dumb-ravai higanyércz példányokkal; SEMSEI SEMSEY ANDOR Budapesten, *boiczai* aranynyal; dr. SZONTAGH TAMÁS osztálygeolog Budapesten, többféle *württembergi* és *příbrami* ásványnyal.

Ásványszeneink sorozatát öregbítették: a *Kőszénbánya- és Tégla-gyár-Társulat Pesten*, doroghi és annavölgyi szénnel; az *újbányai* szénbánya gondnoksága ottani antracitos szénnel; a *tőzegek* gyűjteménye számára pedig több liptómegyei példány beszerzésének közvetítését GARLATHY KÁLMÁN erdőigazgató úrnak, a liptóújvári főerdőhivatal főnökének köszönjük.

Petrográfiai, valamint *technologiai* gyűjteményeinket a következő urak szaporították adományaikkal :

BRUIMANN VILMOS főbányatanácsos Budapesten, a szepesmegyei Felső-Rusbachról való mésztufával; GAERTNER és ZSIGMONDY budapesti építő-vállalkozók, a budapesti vámháztéri új Dunahid jobbparti hidfője alapozásánál kirobbantott pirites dolomittal; NOTH GYULA bányamérnök Barwineken, a galicziai Ropiankáról, nemkülönben az ungmegyei Luhról való kőzetekkel; dr. SZADECZKY GYULA egy. m. tanár Budapesten, Sátor-alja-Ujhely vidéki kőzetekkel; a *Société des Carrières de phorphyre de Quenast*, bruxellesi consulatusunk útján, ottani kézipéldányokkal.

A *technologiai* részt pedig gazdagították :

FUCHS VILMOS urad. tisztartó Zgribestyén (Krassó-Szörény megye), HALAVÁTS GYULA osztálygeolog útján furlogi festőföldekkel; GESELL SÁNDOR főbányatanácsos Budapesten, legújabban feltárt cémentmárgával, Rakovác határából; HALAVÁTS GYULA osztálygeologus Budapesten, Buda-örs környékén előforduló, iparilag használható kőzetekkel; TELEGDY ROTH LAJOS főgeolog, a bihar-szilágyi olajipar-részvénytársulat mérnöke NEUHOF-SUSKI JÓZSEF úrtól beküldött, Zsibó vidéki paraffin és petroleom-mintákkal; dr. SCHAFARZIK FERENCZ osztálygeolog Budapesten, a solymári KLENCK GY. féle földfestékgyárban feldolgozásra kerülő, ottani nyersanya-

gokkal; dr. SZONTAGH TAMÁS jobbára magyarországi agyagokkal; SZUMRÁK PÁL m. kir. osztálytanácsos Budapesten, néhány, a fűrészelés nyomait mutató aquineumi márványlappal.

Külön kell azonban itt kiemelnem ama szép és tanulságos, 103 darabot felölelő, félekkövek alkotta gyűjteményt, mely bemutatja úgy természetbeli, mint kikészített, különbözőleg festett alakban az *idári* kőzetcsiszolóban feldolgozásra kerülő ásvány-anyagot s mely gyűjteményt SEMSEI SEMSEY ANDOR úr, dr. SZONTAGH T. 1894. évi kiküldetése és figyelmeztetése kapcsán rendelt meg K. W. KESSLERNél Idárban, 572 *márka* értékben és ajándékozott a m. kir. Földtani Intézetnek.

Kőzetkoczká-gyűjteményünk úgy hazai, mint összehasonlító, külföldi részében is szaporodott.

Az előbbent nevezetesen az *Aldunai vaskapuszabályozási m. kir. művezetőség Orsován*, gazdagította a felügyelete alatt folyamatban lévő zuhatag-szabályozási munkák végrehajtása alkalmával egyfelül medermélyítés céljából a Duna fenekéről kiemelt, másrészt a kőgátákba való beépítés céljából egyes kőbányákból fejtett kőzetek 26 darab mintájával.

A kőzetkoczkák külföldi, összehasonlító sorozata az 1894-iki kiküldetés eredményeként az elmúlt év folyamán 155 koczkával és 12 quadratlappal gazdagodott, mihez járult még dr. SCHAFARZIK FERENCZ görögországi missziójából kifolyólag 13 koczka és 6 quadrat lap onnan való beküldése, úgy hogy a lefolyt év folyamán összesen 168 drb koczka és 18 quadrat lap érkezett be.

Az ezek kikészítésével járó munkadíjra, elcsomagolására stb. SEMSEI SEMSEY ANDOR úr 327 forint 74 krt fordított, további 69 frt 75 kr. pedig a m. kir. Földtani Intézet kézi pénztára fedezett. Meg kell azonban jegyez-nem, hogy SEMSEI SEMSEY ANDOR úrnak további 138 frt is köszönünk, mely összeget 55 darab görögországi nyers koczka kidolgoztatására sajátjából egyenlített ki.

Összehasonlító koczkagyűjteményünket különben ajándékaikkal gazdagították még:

KREBS GUIDÓ úr márványgyáros Balduinsteinban (Lahn) 6 drb kőzetkoczkával; a *Tiefbau-Amt* Majna melletti Frankfurtban 40 drb koczkával; a Société anonyme de Merbes-le-Chateau (Belgique), ancienne maison *Puissant frères*, 12 kőzetlappal.

Fogadják mind az előbb nevezett adakozók e helyen is adományaikért legőszintébb köszönetünket.

Praehistoricus tárgyak közül dr. SZADECZKY GYULA tanár úrnak köszö-nünk néhány *obsidián szilánkot* a zemplénmegyei *Nagy-Toronyáról*.

KARAFFIATH TIVADAR mérnök úr Budapesten végre a kassai ártézi kút *furóróbáit* engedte át nekünk.

A hazai *közoktatás* céljaira az elmúlt évben a következőknek szolgáltatunk ki gyűjteményeket:

1. A <i>budapesti</i> I. ker. kir. katolikus gimnáziumnak	158	kötetdarabot.
2. A <i>budapesti</i> VI. ker. m. kir. állami felsőbb leányiskolának	111	“
3. A <i>gyönki</i> (Tolna megye) ev. ref. gimnáziumnak	91	“
4. A <i>lugosi</i> állami főgimnáziumnak	160	“
5. A <i>temesvári</i> m. kir. állami tanítóképezdének	145	“
6. A <i>temesvári</i> m. kir. állami főreáliskolának	126	“
7. Az <i>új-pesti</i> áll. polg. fiúiskolának	88	“
8. A <i>zágrábi</i> I. Ferencz-József kir. egyetem ásványtan- és petrográfiai intézetének	117	“
Összesen	996	kötetpéldányt.

Azonkívül csere útján átengedtünk dr. JULIUS BLAAS innsbrucki egyetemi tanár úrnak az utóbbi egyetem részére 156 drb hazai közetből álló sorozatot, tőle érte 86 drb igen értékes és gyűjteményünkben hézagpótló tiroli közetet kapván.

Felemlitem itt továbbá, hogy a m. kir. bányagazgatóságnak Selmeczbányán úgy az iskolai gyűjtemények, mint törzsgyűjteményünk számára való agalmatolithet diasporral köszönünk.

*

Az intézeti laboratóriumokban serényen folyt a munka.

A *chemiai laboratóriumban* a hazai agyagoknak égetési kísérletek útján való megvizsgálása kiterjedt mérvben foganatosított.

Az országos felvételekkel kapcsolatos vizsgálatokon kívül magánosok részére is többszörösen foganatosítottak a chemiai laboratórium ügkörébe vágó vizsgálatok, még pedig 218 frt szabályszerű díjak lefizetése mellett.

A chemiai laboratórium további felszerelésére, nevezetesen pótlásokra, az elmúlt évben 200 frt fordított, további kisebb szükségletekre 40 frt 45 krt a kézipénztár nyújtott, a mint ez utóbbi fedezte a kémszer szükségletet is.

A *pedológiai* laboratóriumban nevezetesen a begyűjtött talajminták úgy chemiai-, mint mechanikai elemzése serényen folyt.

E laboratórium további felszerelésére 230 forint 66 kr adatott ki; azonkívül 56 frt 54 krt a fűróeszközök javítása igényelt, további 75 forint 25 krt vízvezetéki módosításokra s egyéb kisebb beszerzésekre a kézi-

penztár egyenlített ki, úgy hogy a pedologiai laboratoriumra a lefolyt évben gáz- és kémszerszükségletein kívül összesen 362 forint 45 kr fordítottatott.

*

Könyv- és térképtárunkról a következőt közölhetem :

Az elmúlt évben 119 új mű került szakkönyvtárunkba, darabszámra 446 kötet és füzet, úgy hogy szakkönyvtárunk állománya 1895 december végén 5303 külön művet 13,153 drbbal bírt, melynek leltári értéke 81,182 frt 44 kr.

A múlt évi szerzeményből vételre esik 107 drb, 1028 forint 53 kr értékkel, ellenben 339 darab 1857 forint 41 kr értékkel csere és ajándékra esik.

Az általános térképtár 20 külön művel szaporodott, összesen 258 lappal s így e tár 1895 december végén 468 külön műre eloszló 2924 lappal bírt, melynek leltári értéke 7581 frt 52 kr.

Ebből a lefolyt évben vétel 9 lap 8 frt 36 kr értékkel, 249 lap 248 frt 5 kr értékkel itt is csere és ajándékra esik.

A vezérkari térképek tárának állománya 1895. év végén 2021 lapot mutat 4450 frt 43 kr leltári értékkel, az intézeti két térképtár tehát 1895. év végén 4945 lappal bírt 12,031 frt 95 kr értékkel.

Könyvtárunk terén is számosabb adakozóval találkozunk s a többek közül emlitenem kell a *Magyarhoni Földtani Társulatot*, minthogy ez az elmúlt évben is összes könyvszerzeményét felajánlá az intézetnek ; emlitenem kell továbbá SEMSEI SEMSEY ANDOR urat, a ki könyvtárunk gyarapítására, nevezetesen régebb hézagok kitöltésére a folyó évben 316 frt 44 krt áldozott ; SZUMRÁK PÁL osztálytanácsos urat, régi pártfogónkat, a kinek szintén néhány becses könyvet köszönünk ; a *Bibliographisches Institut* Lipcsében, mely a Neumayr-Uhlig-féle «Erdgeschichte» II. kiadásával örvendeztette meg az intézetet ; végre a magyar kir. államvasutak igazgatóságát, melynek a vasúti üzem tápvizei vegyelemzéseinek egybegyűjtött kétkötetes művét, nemkülönb a székely vasutak sepsi-szentgyörgy—csikszeredai és csikszereda—gyimes-szoros-határszéli vonalainak általános hosszszelvényét köszönjük.

Fogadják valamennyien őszinte köszönetünket.

Az elmúlt évben csereviszonyt kötöttünk :

a *Johns Hopkins University*vel Baltimoreben ;

a *Museum d'Histoire Naturelle*vel Párisban ;

az *University of Californiával* Berkeleyben ;

a Földművelésügyi m. kir. Minisztérium *Vizrajzi osztályával* Budapestben.

Kiadványaink a lefolyt évben megküldettek: kilencz bányakapitányságnak, a Magyar Iparegyesületnek Budapesten, a m. kir. Pénzügyminiszteriumnak (2 példányban), a Kereskedelemügyi m. kir. Minisztériumnak, a Vallás- és Közoktatásügyi m. kir. Minisztériumnak, továbbá a Földművelésügyi m. kir. Minisztériumban az Országos m. kir. vízépítészeti és talajjavítási hivatalnak, a kebelbeli IV/3. ügyosztálynak, az I-ső főosztálynak, a kebelbeli miniszt. könyvtárnak, úgy hogy az intézet kiadványai a lefolyt évben 95 belföldi és 131 külföldi testületnek küldettek meg s ezek közül 15 belföldi és 127 külföldi testületnek csereviszony fejében; ezenkívül 11 kereskedelmi és iparkamara az *Évi jelentést* kapta meg.

*

A m. kir. Földtani Intézet a lefolyt évben a következő közleményeket adta ki:

I. *A m. kir. Földtani Intézet Évkönyvében:*

HALAVÁTS GYULA: Az Alföld Duna-Tisza közötti részének földtani viszonyai (XI. köt., 3. füz.).

GESELL SÁNDOR: A körmöczi bányavidék földtani viszonyai bányageológiai szempontból (XI. köt., 4. füz.).

TELEGDI ROTH LAJOS: Magyar földolajtartalmú lerakódások tanulmányozása. I. Zsibó környéke Szilágymejében (XI. köt., 5. füz.).

Dr. POSEWITZ TIVADAR: A körösmezzei petroleumterület (XI. köt., 6. füz.).

BÖCKH JÁNOS: A háromszékmegyei Sósmező és környékének geológiai viszonyai, különös tekintettel az ottani petroleum-tartalmú lerakódásokra (XII. köt., 1. füz.).

II. *A «Mittheilungen a. d. Jahrbuche d. kön. ung. geol. Anstalt»-ban:*

Dr. FRANZ SCHAFARZIK: Die Pyroxen-Andesite des Cserhát (IX. Bd. 7. (Schluss-Heft)).

III. *A m. kir. Földtani Intézet Évi Jelentése 1894-ről.*

IV. *Jahresbericht der königl. ungar. geologischen Anstalt für 1893.*

A nyomtatványok körüli szerkesztői teendőket a lefolyt évben is TELEGDI ROTH LAJOS főbányatanácsos és HALAVÁTS GYULA osztálygeológus urak végezték, az előbbeni a német, az utóbbi a magyar szövegűekkel foglalkozván, míg ezek pontos szétkülését dr. POSEWITZ TIVADAR segédgeológus úrnak köszönjük.

Végül legyen szabad még melegen megköszönni azon sokoldalú

támogatást, melyet a lefolyt évben úgy hatóságok, mint egyesek nyújtottak oly adatok begyűjtésénél, melyek saját adatainkkal egyesítve hivatvák az alapot nyújtani számos, az 1896. évi ezredévi kiállításon közszemlére bocsátandó munkához.

Ide tartoznak a hazai ártézi kutakra vonatkozó számos adat, melyet ez irányban latba eső vármegyék alispánjai és a magy. kir. Államvasutak Igazgatósága kegyeskedtek rendelkezésünkre bocsátani; itt említendő ama támogatás, melyet Földmivelésügyi m. kir. Miniszter Úr Ö Nagyméltósága $\frac{24359}{\text{VII/1-a. 1895.}}$ sz. ($\frac{188/1895.}{\text{Földt. Int.}}$) alatt a hazai vármegyékhez intézett rendeletével a magyarországi mű- és építőipari szempontból fontos közetanyagok begyűjtése körül, az érdekelt vármegyék és városok pedig területük ebbeli anyagának és evvel kapcsolatos adatoknak beküldése révén nyújtottak.

Felemlítendő ama hathatós támogatás, melyet a hazai kereskedelmi és iparkamaráknak, városi és egyéb hatóságoknak, de számos magánüzemnek is a hazai agyagiparban szereplő nyers anyagok és részben már kikészített termények, nemkülönbén ide tartozó adatok beküldése következtében köszönünk, a mint szóba kell ejtenem ama becses adatokat is, melyeket kérésünkre hazánk számos városa, községe, illetőleg ezek mérnöki hivatalai, az állami vagy megyei építészeti hivatalok a városok vagy községek vizellátása ügyében nyújtottak.

A magyarországi tőzegminták egybegyűjtése körül ugyancsak több irányban tartozunk köszönettel, a mint végre ama támogatást, melyet az ezredéves országos kiállítás alkalmából megalkotandó «A magyar korona országai területén mivélésben és feltáró félben levő nemes fém, ércz, vaskő, kőső és egyéb értékesíthető ásványok előfordulási helyei» című bányászati térkép egybeállíthatása céljából szükségeltünk, Pénzügyminiszter Úr Ö Nagyméltóságának $\frac{40915}{1895.}$ sz. rendelete és az ennek következtében a m. kir. bányakapitányságoktól kapott hivatalos adatok nyújtották.

Fogadják mind a nevezettek hálás köszönetünket.

Budapest, 1896 június havában.

A m. k. Földtani Intézet Igazgatósága,

Böckh János.